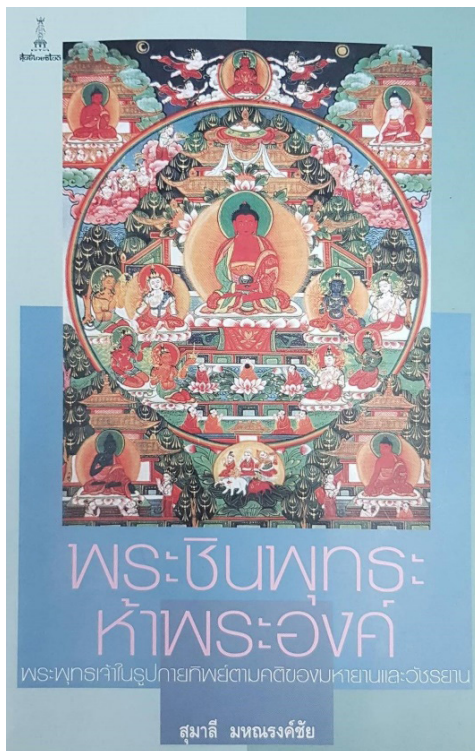

บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง “พระชินพุทธะห้าพระองค์” พระพุทธรเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของมหายานและวัชรยาน

นายสุชนา ศิริธัญญกร
พระมหาขวัญชัย ปุตุติโสโส
นายสุภฐาน สุดาจันทร์
กองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาลงกรณ

“พระชินพุทธะห้าพระองค์” พระพุทธรเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของมหายานและวัชรยาน ซึ่งเป็นผลงานเขียนของ สุมาลี มหณรงค์ชัย เป็นหนังสือที่ชาวพุทธควรอ่านอีกเล่มหนึ่ง เพราะทำให้เรียนรู้พระพุทธรศาสนาในมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม และทำให้ทราบถึงคติความเชื่อของมหายานและวัชรยานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเมื่อก่อน เรามักจะเรียนรู้เรื่องคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเพียงอย่างเดียว

“พระชินพุทธะห้าพระองค์” พระพุทธรเจ้าในรูปกายทิพย์
ตามคติของมหายานและวัชรยาน

ผู้เขียน : สุมาลี มหณรงค์ชัย
ปีที่พิมพ์ : ๒๕๔๗
ISBN : ๙๗๘๖๑๑๗๐๘๐๐๐๕ (ปกอ่อน)
ขนาด : ๑๔๖ x ๒๑๐ x ๑๑ มม.
น้ำหนัก : ๒๒๕ กรัม
เนื้อในพิมพ์ : ขาวดำ
ชนิดกระดาษ : ปอนด์
จำนวนหน้า : ๑๕๙
จัดพิมพ์ที่ : เรือนแก้วการพิมพ์
จัดพิมพ์ที่ : บริษัท ส่องสยาม
จัดจำหน่าย : สายส่งศึกษา บริษัทเคล็ดไทย จำกัด
ราคาปก : ๑๓๐ บาท

“พระชินพุทธะห้าพระองค์” พระพุทธรเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของมหายานและวัชรยาน เป็นหนังสือทางพระพุทธศาสนา ควรที่ชาวพุทธจะได้ อ่านอีกเล่มหนึ่ง ตามคำในปกหลังที่กล่าวไว้ว่า พระชินพุทธะมีอยู่มากมาย แต่องค์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรเจ้ากายเนื้อ ในภพที่นี้ มีอยู่ห้าพระองค์ สถิตอยู่ตามทิศหลักต่างๆ ชาวพุทธวัชรยานจัดให้แต่ละพระองค์อยู่ในตระกูลที่มีชื่อและความหมายเฉพาะในตอนต้น แต่สุดท้ายทุกพระองค์จะเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกันได้อย่างสมบูรณ์

ในสารบัญของหนังสือเล่มนี้ คือ

๑. พระชินพุทธห้าวพระองค์
๒. พระวัชรโคตร-พระอักโขภยพุทธะ
๓. รัตนโคตร-พระรัตนสัมภพพุทธะ
๔. ปัทมโคตร-พระอมิตาภพุทธะ
๕. กรรมโคตร-พระอโมลสิทธิพุทธะ
๖. ตถาคตโคตร-พระไวโรจนพุทธะ

แต่เมื่อศึกษาเนื้อหาตามสารบัญของหนังสือเล่มนี้ จะอธิบายในแต่ละหัวข้อเพิ่มเติมดังนี้

๑. พระชินพุทธห้าวพระองค์ กล่าวถึงเรื่อง ดังนี้

- แนวคิดตรีกาย
- มลเหตุสำคัญ
- มณฑล (วงกลม หรือศูนย์กลาง)
- มณฑลแห่งพระชินพุทธห้าวพระองค์
- พระโพธิสัตว์
- พุทธตันตระ หรือพุทธตันตรยาน
- อนุตรโยคะกับแนวคิดเรื่องเพศ
- พุทธศาสนาวัชรยาน

๒. พระวัชรโคตร-พระอักโขภยพุทธะ กล่าวถึงเรื่อง ดังนี้

- พระวัชรปาณี
- พระโกนาคนนะ
- พระกษิติครรภ์
- เहरुกะ หรือเหวัชระ
- ปรัชญาปารมิตา

๓. รัตนโคตร-พระรัตนสัมภพพุทธะ กล่าวถึงเรื่อง ดังนี้

- พระรัตนปาณี
- ชัมภละและวสุธารา
- มหาภาพ และกุเวระ
- พระกัสสปะ

๔. ปัทมโคตร-พระอมิตาภพุทธะ กล่าวถึงเรื่อง ดังนี้

- พระอวโลกิเตศวร
- พระมหาสถามปราปต์
- พระปัทมปาณี
- พระโคตมะ

๕. กรรมโคตร-พระอโมลสิทธิพุทธะ กล่าวถึงเรื่องดังนี้

- พระนางตารา
- พระวิศวาปาณี
- พระเมตไตรยะ

๖. ตถาคตโคตร-พระไวโรจนพุทธะ กล่าวถึงเรื่องดังนี้

- พระสมันตภัทระ
- พระมัญชุศรี
- ยมานตกะ
- พระกกุสันธะ

ในหัวข้อที่ ๑ เรื่อง พระชินพุทธะห้าพระองค์

แสดงให้เห็นถึงภาพรวม โดยกล่าวถึงมณฑล และอธิบายขยายความแห่งพระชินพุทธะแต่ละพระองค์ จากนั้นอธิบายขยายความพระโพธิสัตว์ และกล่าวถึงพุทธตันตระและพระพุทธรูปศาสนาวัชรยาน ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้พระพุทธรูปศาสนาในทั้ง ๒ เรื่องได้กว้างขึ้น

ในหัวข้อที่ ๒ พระวัชรโคตร-พระอักโขภยพุทธะ

พระอักโขภยพุทธะ เป็นพระธยานิพุทธะ ๑ ใน ๕ องค์ พระนาม หมายถึง “ไม่หวั่นไหว” ประทับทางทิศตะวันออกของพุทธมณฑล พระกายสีน้ำเงิน รัศมีสีขาว เป็นต้นตระกูลของพระโพธิสัตว์ตระกูลวัชร เป็นสัญลักษณ์แทนโพธิจิตในสรรพสัตว์ ถีอดอกบัวที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความกรุณา และระฆังที่หมายถึงอติถิภาวะแห่งเมตตาและขันติ ทรงช้างคู่สีน้ำเงิน^๑

ข้อดีของหนังสือเล่มนี้

จะแสดงรายละเอียดของวัชรโคตร-พระอักโขภยพุทธะ อย่างละเอียด ดูคล้ายเป็นตาราง เป็น ๒ คอลัมน์ ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจ (แม้ในพระชินพุทธะอีก ๔ พระองค์ก็แสดงนัยเช่นเดียวกัน) สอดคล้องกับนำเสนอเนื้อหาพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๓๓^๒ ในหน้าบทนำ

^๑ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://www.google.com/search?rlz=๑C๑CHZL_enTH๘๒๓TH๘๒๓&q\[๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒\]](https://www.google.com/search?rlz=๑C๑CHZL_enTH๘๒๓TH๘๒๓&q[๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒])

^๒ ชุ.พุทธ.(ไทย) ๓๓/-/บทนำ หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

รายละเอียด	สื่อความหมาย
พระพุทธเจ้าในรูปสัมโมคคกาย	: พระอภังโกภยะ
ญาณหยั่งรู้หรือปัญญาญาณ	: แบบ อุปมาตั้งกระจก
มิติแห่งอติพิเศษ	: โลจนา (ดวงตาแห่งพุทธะ)
มิติแห่งอติพิเศษ (ภาคบุคคลาธิฐาน)	: ปรัชญาปารมิตา
ตัวแทนแห่งธาตุ	: น้ำ
ตัวแทนแห่งชั้น	: รูปชั้น
ตัวแทนแห่งอายตนะภายใน-นอก	: กาย-สัมผัส
ตัวแทนแห่งกิเลสธรรม	: ความโกรธ / เกลียด(โทสะ)
สัญลักษณ์ประจำองค์พระชินพุทธะ	: คทาเพชร (วัชร) กับระฆัง (หรือกระดิ่ง)
พาหนะประจำองค์พระชินพุทธะ	: ช้างสีน้ำเงิน
สีประจำองค์พระชินพุทธะ	: สีน้ำเงินเข้มหรือคล้ำ
เสียงประจำองค์พระชินพุทธะ	: ฮัม
ท่าทางประจำองค์พระชินพุทธะ	: ท่า ภูมิสมุทรมุทรา
ทิศที่สถิตแห่งองค์พระชินพุทธะ	: ทิศตะวันออก
พระโพธิสัตว์ในรูปสัมโมคคกาย	: วัชรปาณีและกษิตีครรภ์
รูปแบบดุร้ายของพระชินพุทธะ	: เหลุกะ หรือเหวัชระ
ตัวแทนของพระพุทธเจ้าในรูปมนุษย์	: พระโกนาคนนะพุทธเจ้า หรือพระพุทธโกนาคนนะ

จากนั้น อธิบายขยาย ๕ เรื่อง คือ พระวัชรปาณี พระโกนาคนนะ พระกษิตีครรภ์ เหลุกะ หรือเหวัชระ และปรัชญาปารมิตา สำหรับเรื่อง ปรัชญาปารมิตา พระราชปริยัติกวี ก็ได้กล่าวถึงว่า สรรพสิ่งเป็นมายา เป็นเพียงสักแต่ว่าชื่อ เป็นการพัฒนาแนวคิดเรื่องสมตา ขึ้นไปนี้ ซึ่งเป็นมายาต่อจิตที่ยังไม่รู้แจ้ง^๓

ในหัวข้อที่ ๓ รัตนโคตร-พระรัตนสัมภพพุทธะ

พระรัตนสัมภพพุทธะเป็นพระรัตนพุทธะ ๑ ใน ๕ องค์ พระนามหมายถึงพระผู้เป็นต้นกำเนิดแห่งสิ่งมีค่าทั้งมวล ประทับอยู่ทางทิศใต้ของพุทธมณฑล พระกายสีเหลืองทอง เป็นต้นตระกูลพระโพธิสัตว์ตระกูลรัตนะ ซึ่งเปรียบได้กับปัญญาอันประเสริฐ เป็นสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัย สัญลักษณ์ประจำพระองค์คือ จินตามณี หมายถึงการเข้าถึงความรู้แจ้ง มโนวิญญูณธาตุและจิตตรัสรู้ ทรงม้าเป็นพาหนะ^๔

^๓ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., พระพุทธศาสนาในอินเดีย : พัฒนาการและสารัตถธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๑๗๕.

^๔ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://th.wikipedia.org/wiki/\[๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒\]](https://th.wikipedia.org/wiki/[๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒])

รายละเอียด

พระพุทธเจ้าในรูปสัมโมคคกาย
 ญาณหยั่งรู้หรือปัญญาญาณ
 มิตแห่งอติไศศ
 ตัวแทนแห่งธาตุ
 ตัวแทนแห่งขันธ
 ตัวแทนแห่งอายตนะภายใน-นอก
 ตัวแทนแห่งกิเลสธรรม
 สัญลักษณ์ประจำองค์พระชินพุทธะ
 พาหนะประจำองค์พระชินพุทธะ
 สีประจำองค์พระชินพุทธะ
 เสียงประจำองค์พระชินพุทธะ
 ท่าทางประจำองค์พระชินพุทธะ
 ทิศที่สถิตแห่งองค์พระชินพุทธะ
 พระโพธิสัตว์ในรูปสัมโมคคกาย
 รูปแบบดุร้ายของพระชินพุทธะ (ธรรมบาล)
 เทพในรูปสัมโมคคกาย (โลกบาล)
 เทพในรูปสัมโมคคกาย
 ตัวแทนของพระพุทธเจ้าในรูปมนุษย์

สื่อความหมาย

: พระรัตนสัมภาวะ
 : แบบเท่าเทียม
 : มามกิ(ของฉั่น)
 : ดิน
 : เวทนาขันธ
 : ตา-รูป
 : ความเย่อหยิ่งถือตัว
 : จินตามณี
 : ม้าบิน
 : เหลืองทอง
 : ตรัม
 : ท่า ทานมูทรา
 : ทิศใต้
 : รัตนปาณ
 : มหากาฬ
 : มหากาฬ
 : กุเวระ
 : พระกัศสปะพุทธเจ้า หรือพระกัศสปะ

จากนั้น อธิบายขยาย ๕ เรื่อง คือ พระรัตนปาณิ ชัมภละและวสุธารา มหากาฬ และกุเวระ
 พระกัศสปะ

ในหัวข้อที่ ๔ ปัทมโคตร-พระอมิตาพุทธะ

พระอมิตาพุทธะ^๕ เป็นพระธยานิพุทธะที่ประทับในแดนสุขาวดี ซึ่งเป็นพุทธเกษตรแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก พระองค์มีรูปกายเป็นสีแดง นับถือกันมากในนิกายสุขาวดี ควบคู่กับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์หรือเจ้าแม่กวนอิม แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในนิกายเถรวาท เพราะไม่มีกล่าวถึงในพระไตรปิฎกภาษาบาลี มหาสุขาวดีวุยสูตรระบุว่าก่อนจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระอมิตาภะเคยเกิดเป็นกษัตริย์ชื่อ “พระเจ้าธรรมกร” ต่อมาผนวช และได้แสดงปณิธาน ๔๘ ประการเฉพาะพระพักตร์พระโลเกศวรราชพุทธะว่าขอให้พระองค์ได้มีพุทธเกษตรแห่งหนึ่งเป็นโลกธาตุดินแดนบริสุทธิ์ไว้ช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ มีชื่อว่าสุขาวดี อมิตาพุทธสูตรยังระบุว่าพระอมิตาภะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเมื่อสิบกัปที่แล้ว หลังจากปรินิพพานจึงประทับ ณ สุขาวดีพุทธเกษตรนั้น ซึ่งเป็นที่ใช้ในประกาศพระธรรม ไม่มีอภัยภูมิ มีแต่โพธิสัตว์ภูมิ เพื่อเป็นการสงเคราะห์สรรพสัตว์ให้เข้าสู่นิพพานต่อไป เชื่อกันว่าเมื่อพระอมิตาภะเสด็จปรินิพพานแล้ว พระอวโลกิเตศวรจะทรงบรรลुเข้าเป็นพระพุทธเจ้าในแดนสุขาวดีแทน

รายละเอียด

สื่อความหมาย

พระพุทธเจ้าในรูปสัมโมคคกาย	:	พระอมิตาภะ
ญาณหยั่งรู้หรือปัญญาญาณ	:	แบบวิเคราะห์
มิตินแห่งอติพิเศษ	:	มามก(ของฉันท)
มิตินแห่งอติพิเศษ (ภาคบุคคลาธิฐาน)	:	ปาณธรา-วาสินี(ผู้สวมเครื่องแบบขาว)
ตัวแทนแห่งธาตุ	:	ไฟ
ตัวแทนแห่งชั้น	:	สัญญาชั้น
ตัวแทนแห่งอายตนะภายใน-นอก	:	ลิ้น-รส
ตัวแทนแห่งกิเลสธรรม	:	ตัณหาหรือความโลภ
สัญลักษณ์ประจำองค์พระชินพุทธะ	:	ปัทมะ (ดอกบัวแดง)
พาหนะประจำองค์พระชินพุทธะ	:	นกยูง
สีประจำองค์พระชินพุทธะ	:	สีแดงหม่น
เสียงประจำองค์พระชินพุทธะ	:	หรีห
ท่าทางประจำองค์พระชินพุทธะ	:	ท่า ธารณมุทธา
ทิศที่สถิตแห่งองค์พระชินพุทธะ	:	ทิศตะวันตก
พระโพธิสัตว์ในรูปสัมโมคคกาย	:	อวโลกิเตศวร มหาสถามปราปต์และปัทมปาณิ
รูปแบบดุริยของพระชินพุทธะ	:	บางภาคสำแดงของพระอวโลกิเตศวร

^๕ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/พระอมิตาภพุทธะ> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

รายละเอียด	สื่อความหมาย
พระพุทธเจ้าในรูปสัมโมคคกาย	: พระอโมฆสิทธิ
ญาณหยั่งรู้หรือปัญญาญาณ	: แบบ สำเร็จทุกประการ
มิติแห่งอติไพบ	: ตารา (ข้าม)
ตัวแทนแห่งธาตุ	: ลม
ตัวแทนแห่งชั้น	: สังขารชั้น
ตัวแทนแห่งอายตนะภายใน-นอก	: จมูก-กลิ่น
ตัวแทนแห่งกิเลสธรรม	: ความอิจฉา-ริษยา
สัญลักษณ์ประจำองค์พระชินพุทธะ	: วิศ्वชวระ (คทาแฝด)
พาหนะประจำองค์พระชินพุทธะ	: ครุฑ
สีประจำองค์พระชินพุทธะ	: สีเขียวประกาย
เสียงประจำองค์พระชินพุทธะ	: อาหุ
ท่าทางประจำองค์พระชินพุทธะ	: ท่า อภยมุทรา
ทิศที่สถิตแห่งองค์พระชินพุทธะ	: ทิศเหนือ
พระโพธิสัตว์ในรูปสัมโมคคกาย	: เมตไตรยะ, ตารา และวิศวาปานิ
รูปแบบดูร้ายของพระชินพุทธะ	: บางภาคสีแดงของตารา
ตัวแทนของพระพุทธเจ้าในรูปมนุษย์	: พระเมตไตรยพุทธเจ้า หรือพระเมตไตรยะ

จากนั้น อธิบายขยาย ๓ เรื่อง คือ พระนางตารา พระวิศวาปานิ พระเมตไตรยะ

ในหัวข้อที่ ๖ ตถาคตโคตร-พระไวโรจนพุทธะ

พระไวโรจนพุทธะ^๗ เป็นพระธยานิพุทธะ ๑ ใน ๕ องค์ ของนิกายวัชรยาน ทรงเป็นประธานของ พระพุทธะทั้ง ๕ หมายถึงปัญญาอันสูงสุด ตราประจำพระองค์เป็นธรรมจักร หมายถึง ความเป็นหนึ่ง พระกายเป็นแสงสว่าง มักแทนด้วยสีขาว ตำแหน่งในพุทธมณฑลจะอยู่ตรงกลางโดยมีพุทธะอีก ๔ องค์ ห้อมล้อม พระโพธิสัตว์ในกลุ่มของท่านที่สำคัญมี ๒ องค์ คือ พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ และพระมัญจุศรีโพธิสัตว์

รายละเอียด	สื่อความหมาย
พระพุทธเจ้าในรูปสัมโมคคกาย	: พระไวโรจนะ
ญาณหยั่งรู้หรือปัญญาญาณ	: แบบ แผ่ซ่านไปทั่ว

^๗ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

มิติแห่งอติพิเศษ	: วัชรธาดวีศวรี (ทานหญิงผู้ยิ่งใหญ่แห่งปัญญาธาตุ)
ตัวแทนแห่งธาตุ	: อากาศ
ตัวแทนแห่งชั้น	: วิญญานชั้น(รูปชั้น)
ตัวแทนแห่งอายตนะภายใน-นอก	: หู-เสียง (กาย-สัมผัส)
ตัวแทนแห่งกิเลสธรรม	: อวิชชา โมหะ
สัญลักษณ์ประจำองค์พระชินพุทธะ	: ธรรมจักร
พาหนะประจำองค์พระชินพุทธะ	: สิงโตเผดสีขาว
สีประจำองค์พระชินพุทธะ	: สีขาวรังสีน้ำเงินอ่อน
เสียงประจำองค์พระชินพุทธะ	: โอม
ท่าทางประจำองค์พระชินพุทธะ	: ท่า ธรรมจักรมูธา
ทิศที่สถิตแห่งองค์พระชินพุทธะ	: ตรงกลาง
พระโพธิสัตว์ในรูปสัมโมคคกาย	: สมันตภัทระและมัญชุศรี
รูปแบบดุร้ายของพระชินพุทธะ	: ยมามตกะและอจละ
ตัวแทนของพระพุทธเจ้าในรูปมนุษย์	: พระกกุสันธพุทธเจ้า หรือพระกกุสันธะ

จากนั้น อธิบายขยาย ๓ เรื่อง คือ พระสมันตภัทระ พระมัญชุศรี ยมามตกะและพระกกุสันธะ

“พระพุทธเจ้า” ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าในรูปกายทิพย์ที่มหายานและวัชรยานนับถือ ซึ่งนิยมเรียกว่า “พระชินพุทธะ”^๔ (หรือพระชินพุทธเจ้า) พระชินพุทธะนั้นมีอยู่มากมาย ซึ่งสอดคล้องกับคำแปลในคัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร ที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าองค์ มีหลายชื่อ ที่กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าทั้งหมดมีภาวะหนึ่งเดียว

^๔ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://m.se-ed.com/Product/Detail/๙๗๘๖๑๑๗๐๘๐๐๕> [31 ตุลาคม 2562]

พระพุทธเจ้าเหล่านั้นมีความเหมือนกัน พระองค์จะทรงเข้าถึงครองร่างต่างๆ ปรากฏพระองค์ต่างกัน ออกไปตามควรแก่สัตว์ต่างๆ ดังพระพุทธเจ้ามีหลายชื่อ^๙ แต่องค์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าภายในภัทรกัปนี้มีอยู่ห้าพระองค์ซึ่งสถิตตามทิศหลักต่างๆ ได้แก่ พระอภิชัยพุทธะ พระรัตนสัมภพพุทธะ พระอมิตาพุทธะ พระอโมฆสิทธิพุทธะ และพระไวโรจนพุทธะ แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ไม่ปรากฏในคติของฝ่ายเถรวาทหรือพุทธศาสนาฝ่ายดั้งเดิม

อีกแห่งหนึ่ง กล่าวไว้ว่า พระธยานิพุทธะ^{๑๐} หรือพระฌานิพุทธะ (บางแห่งเรียกพระชินพุทธะ) เป็นพระพุทธเจ้าในคติความเชื่อของมหายาน เชื่อว่าอวตารมาจากพระอาทิพุทธะ สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าด้วยอำนาจของอาทิพุทธะ ไม่ได้ลงมาสร้างบารมีเหมือนพระมานุสสพุทธะ (พระพุทธเจ้าที่เป็นมนุษย์) ดำรงในสภาวะสัมโมคคกาย มีแต่พระโพธิสัตว์ที่เห็นพระองค์ได้ จำนวนพระธยานิพุทธะ^{๑๑} โดยทั่วไป มี ๕ พระองค์ คือ พระไวโรจนพุทธะ พระอภิชัยพุทธะ พระรัตนสัมภพพุทธะ พระอมิตาพุทธะ และพระอโมฆสิทธิพุทธะ พระธยานิพุทธะทั้ง ๕ องค์นี้ได้สร้างพระธยานิโพธิสัตว์ขึ้น ด้วยอำนาจของตนอีก ๕ องค์ คือ พระสมันตภัทรโพธิสัตว์เกิดจากพระไวโรจนพุทธะ พระวัชรปาณีโพธิสัตว์เกิดจากพระอภิชัยพุทธะ พระรัตนปาณีโพธิสัตว์เกิดจากพระรัตนสัมภพพุทธะ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เกิดจากพระอมิตาพุทธะ และพระวิศ्वปาณีโพธิสัตว์เกิดจากพระอโมฆสิทธิพุทธะ

เมื่อพูดถึงพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ในคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวไว้ว่า ในภัทรกัปนี้มีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้น ๕ พระองค์คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า และพระโคตมพุทธเจ้า ส่วนพระเมตเตยยพุทธเจ้า จักมาตรัสรู้ในกาลภายหลัง

พระกกุสันธพุทธเจ้า ประสูติในกรุงเชมวดี ในรัชสมัยพระเจ้าเชมะ พระพุทธบิดาเป็นพราหมณ์ชื่อว่าอัคคิทัตตะ พุทธมารดาเป็นท้าวพราหมณ์ชื่อว่าวิสาชา ภริยาชื่อว่าโรปิณี บุตรชื่อว่าอุตตระครองขรรษาอยู่ ๔,๐๐๐ ปี เห็นนิมิต ๔ จึงออกผนวชด้วยพาหนะคือรถ บำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือน จึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ภายใต้ต้นชีก พระวิรุละและพระสัณฐิจะเป็นคู่อัครสาวก พระพุทธิยะเป็นพุทธอุปัฏฐาก พระสามาเถรีและพระจัมปนามาเถรีเป็นคู่อัครสาวิกา อัจจุคคตอุบาสกและสุนนอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐาก นันทอุบาสิกาและสุนันทอุบาสิกาเป็นคู่อัครอุปัฏฐายิกา ในกัปนี้ มนุษย์มีอายุชัย ๔๐,๐๐๐ ปี และพระองค์ก็มีพระชนมายุประมาณเท่านั้น

^๙ พระราชปรีดีทิพย์, คัมภีร์มหายาน ลังการตารสูตร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๓.

^{๑๐} [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/1663664823846866/posts/1701134946766520/> [31 ตุลาคม 2562]

^{๑๑} [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/1663664823846866/posts/1701134946766520/> [31 ตุลาคม 2562]

พระโกนาคมนพุทธเจ้า ประสูติในกรุงโสภวดี ในรัชสมัยของพระราชานามว่าโสภะ พระพุทธบิดาเป็นพราหมณ์ชื่อว่ายัญญทัตตะ พระพุทธมารดาเป็นท่านพราหมณ์ชื่อว่าอุตตรา ภรรยาชื่อว่ารุจิรัตตบุตร ชื่อว่าสัตถวาหะ ครองขรवासอยู่ ๓,๐๐๐ ปี เห็นนิมิต ๔ จึงออกผนวชด้วยพาหนะคือช้าง บำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ เดือน จึงตรัสรู้เป็นพุทธเจ้า ภายใต้ต้นมะเดื่อ พระภิกษุโยสะและพระอุตตระเป็นคู่อัครสาวก พระโสณทัชเชเป็นพุทธอุปัฏฐาก พระสมุททาเถรีและพระอุตตาเถรีเป็นคู่อัครสาวิกา อุคคอุบาสกและโสมเทพอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐาก สีวลอุบาสกและสามาอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐายิกา ในกัปนี้มนุษย์มีอายุขัย ๓๐,๐๐๐ ปี และพระองค์ก็มีพระชนมายุประมาณเท่านั้น

พระกัสสปพุทธเจ้า ประสูติในกรุงพาราณสี ในรัชสมัย ของพระราชานามว่ากีกิ พระพุทธบิดาเป็นพราหมณ์ชื่อว่าพรหมทัตตะ พระพุทธมารดาเป็นท่านพราหมณ์ชื่อว่าธนวดี ภริยาชื่อว่าสุนันทา บุตรชื่อว่าวิจิตเสนะ ครองขรवासอยู่ ๒,๐๐๐ ปี เห็นนิมิต ๔ จึงเสด็จออกผนวชโดยปราสาทเลื่อนลอยไป บำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน จึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าภายใต้ต้นไทร พระติสสะและพระภารทวาชะเป็นคู่อัครสาวก พระสัพพมิตตะเป็นพุทธอุปัฏฐาก พระอนุลาเถรีและพระอรุเวลาเถรีเป็นคู่อัครสาวิกา สุมังคลอุบาสกและหมฏฐการอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐาก วิจิตเสนอุบาสกและภัททาอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐายิกา ในกัปนี้มนุษย์มีอายุขัย ๒๐,๐๐๐ ปี และพระองค์ก็มีพระชนมายุประมาณเท่านั้น

พระโคตมพุทธเจ้า ประสูติในกรุงกบิลพัสดุ์ ในรัชสมัยของพระราชานามว่าสุทโธทนะ พระพุทธบิดาเป็นกษัตริย์ก็คือพระสุทโธทนะ พระพุทธมารดาเป็นกษัตริย์นามว่ามามายา ภริยาชื่อว่าภัททกัจจานา หรือว่า พิมพา บุตรชื่อว่าราหุล ครองขรवासอยู่ ๒๙ ปี เห็นนิมิต ๔ จึงเสด็จออกผนวชเป็นสิทธัตถะเข้าไปบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ ปี จึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าภายใต้ต้นโพธิ์ พระสารีบุตรเถระและพระโมคคัลลานเถระเป็นคู่อัครสาวก พระอานนท์เป็นพุทธอุปัฏฐาก พระเขมาเถรีและพระอุบลวรรณาเถรีเป็นคู่อัครสาวิกา จิตตคหบดีอุบาสกและหัตถกคหบดีอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐาก นันทมาตาอุบาสกและอุตตราอุบาสกเป็นคู่อัครอุปัฏฐายิกา ในกัปนี้มนุษย์มีอายุขัย ๑๐๐ ปี และพระองค์ก็มีพระชนมายุประมาณเท่านั้น

สำหรับเมตไตรยพระพุทธเจ้า มีกล่าวถึงการเสด็จอุบัติแห่งพระพุทธเจ้านามว่าเมตไตรยไว้ในจกกวัดติสุตตรที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมนุษย์มีอายุขัย ๘๐,๐๐๐ ปี พระพุทธเจ้านามว่าเมตไตรย จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก^{๑๒}

พระเมตไตรยพุทธเจ้า เป็นพระพุทธเจ้าองค์เดียวที่หาข้อมูลยาก ท่านอาจารย์สุมาลี มหณรงค์ชัยก็นำเสนอให้เห็นภาพชัดขึ้น กล่าวไว้ว่า พระเมตไตรยจะประสูติในตระกูลพราหมณ์ ผู้เป็นบุโรหิตใหญ่แห่งพระเจ้า สังขจักร เจ้าผู้ครองนคร เกตุมบดี ในยุคนั้น โลกจะนับถือตระกูลพราหมณ์ว่าประเสริฐ บิดาของพระองค์นามว่า สุพรหมพราหมณ์ มารดามีนามว่า วดีพราหมณ์ มนุษย์ในยุคนั้น จะมีอายุเฉลี่ยนับได้ถึง

^{๑๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๐๗/๗๘.

แปดหมื่นปี เวลาประสูติของพระองค์ คือช่วงที่แผ่นดินอุดมสมบูรณ์ถึงขีดสุด เมื่อข้าวสาลีแต่ละเมล็ดแตกออกเป็นแฉก แต่แฉกก่อเกิดรวงข้าวแสนรวง แต่ละรวงมีผลเป็นข้าวสองทะนาน เมื่อใดที่เมล็ดข้าวสาลีนำไปสู่ผลตามนี้ ยายามนั้น พระเมตไตรยก็จะมาบังเกิดในโลกมนุษย์ พอประสูติแล้ว ก็ดำเนินไปเยี่ยงพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ ทรงใช้ชีวิตสุขสำราญในวัยเยาว์ ทรงอภิเษก พระมเหสีนามว่า จันทมุขี ทรงมีพระโอรสนามว่า พรหมวดี ทรงมีพระกายสูงแปดสิบศอก ครั้นเมื่อเห็นเทวทูตทั้งสี่ คือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ตัดสินใจละทิ้งชีวิตครองเรือน ออกแสวงหาความหลุดพ้น ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่เพียง ๗ วัน ก็ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ต้นโพธิ์ที่พระองค์ตรัสรู้มีชื่อว่า กากะทิง

วิพากษ์หนังสือ “พระชินพุทธะห้าพระองค์”

หยิบหนังสือเล่มนี้มาแนะนำเสนอ เพื่อมุ่งศึกษาพระชินพุทธะและสัญลักษณ์ทางธรรม (บุคลาธิษฐาน) ในเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ มุ่งหมายให้เรียนรู้พระพุทธศาสนาเถรวาท มหายานและวัชรยาน รู้เขารู้เรา ซึ่งท่านอาจารย์สุมาลีหมณรงค์ชัย แนะนำด้านพระพุทธศาสนามหายานและวัชรยานได้อย่างลุ่มลึก ทำให้เข้าใจง่าย ควรแก่การศึกษาและเรียนรู้ เพราะเรียบเรียงเนื้อหาอย่างดีมาก มีจัดเนื้อหาคุคล้ายตารางเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้เรียนรู้พระชินพุทธะห้าพระองค์ ได้อย่างแจ่มชัดขึ้น ตลอดถึงภาษาที่ใช้ ก็ใช้ภาษาร่วมสมัย ทำให้ผู้เรียนรู้เกิดความเพลิดเพลินและซาบซึ้ง ตลอดถึงมีภาพประกอบ ซึ่งแต่ละภาพล้วนสื่อถึงความเคารพและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่มุ่งให้เกิดความซาบซึ้งแก่ผู้ได้พบเห็น ดังนั้น พระชินพุทธะห้าพระองค์ จึงเป็นหนังสือที่ดีอีกเล่มหนึ่งที่คนพุทธะผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน ควรแก่เรียนรู้และนำเสนอใจมาก

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ มีการเรียบเรียงเรื่อง เป็นอย่างดี พร้อมภาพประกอบ จัดวางเนื้อหาแต่ละเรื่องไม่ยาว เหตุที่นำเสนอหนังสือเล่มนี้ เพราะต้องการเสนอเนื้อหาสาระทางพระพุทธศาสนาในมุมมองที่หลากหลาย เนื้อหาบางเรื่องสอดคล้องกับที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกฉบับสากล : วิถีธรรมจากพุทธปัญญา แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ เรื่อง Common Buddhist Text: Guidance and Insight from the Buddha ในการวิพากษ์หนังสือฉบับที่ผ่านมา ซึ่งจะเป็นการย้ำให้เห็นว่า เนื้อหาสาระบางอย่างก็ใกล้เคียงกัน และบางอย่างก็แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงระดับธรรม ก็คืออันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง ดังนั้น เมื่อจะศึกษาเรื่องราวอะไรก็ตาม จะต้องเข้าใจว่า ในบางครั้งเป็นความฉลาดในอุบายธรรม ไม่ควรยึดติด ถ้อยมั่นในบุคคลหรือภาคบุคลาธิษฐานใด ที่ปรากฏในงานว่ามีอยู่ เป็นจริงเป็นจังตามนั้น ถ้าถือจริงจัง ความแตกต่างและสับสนจะเกิดขึ้นทันที ฉะนั้น トラบเท่าที่เรารู้จักใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ ถูกวิธีและถูกทาง トラบนั้น การศึกษาเรียนรู้คำสอนทางพระพุทธศาสนาจะเป็นเรื่องสนุก รวมทั้งทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาลึกซึ้งอีกด้วย

บรรณานุกรม

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. ประธานบรรณาธิการ. **พระไตรปิฎกฉบับสากล : วิถีธรรมจากพุทธปัญญา แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ เรื่อง Common Buddhist Text: Guidance and Insight from the Buddha.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระราชปริยัติกวี. **พระพุทธศาสนายานในอินเดีย : พัฒนาการและสัจธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

_____. **คัมภีร์มหายาน ลังการตารสูตร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๐, ๑๑, ๓๓,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. **พระชินพุทธะห้าพระองค์ พระพุทธเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของมหายานและวัชรยาน.** กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๗.

เว็บไซต์

จำนวนพระธยานิพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/1663664823846866/posts/1701134946766520/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระชินพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://m.se-ed.com/Product/Detail/๙๗๘๖๑๑๗๐๘๐๐๐๕> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระธยานิพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/1663664823846866/posts/1701134946766520/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระรัตนสัมภาวะพุทธะเป็นพระธยานิพุทธะ ๑ ใน ๕ องค์. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระวัชรโคตร-พระอักโขภยพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.google.com/search?rlz=๑C๑CHZL_enTH๘๒๗TH๘๒๗&q [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระไวโรจนพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/%> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระอมิตาภพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://th.wikipedia.org/wiki/](https://th.wikipedia.org/wiki/%) พระอมิตาภพุทธะ [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระโมกขสิทธิพุทธะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒]